

**PORUCHY VYVOLANÉ UŽÍVÁNÍM
PSYCHOAKTIVNÍCH LÁTEK – ZÁKLADNÍ
POJMY**

Poruchy vyvolané užíváním psychoaktivních látek

- V MKN-10 zařazeny pod dg. F10 - F19
- každá duševní nebo behaviorální porucha, která vznikla jako důsledek užívání jedné nebo více psychoaktivních látek bez ohledu na to, zda byly či ne předepsány lékařem
- POZOR, nepatří sem život ohrožující intoxikace, které se diagnostikují jako dg. T35 - T65

Psychoaktivní látky v MKN-10

- Poruchy vyvolané požíváním *alkoholu*
- poruchy vyvolané užíváním *opioidů*
- poruchy vyvolané užíváním *kanabinoidů*
- poruchy vyvolané užíváním *sedativ či hypnotik*
- poruchy vyvolané požíváním *kokainu*
- poruchy vyvolané požíváním *jiných stimulancií (vč.kofeinu)*
- poruchy vyvolané požíváním *halucinogenů*
- poruchy vyvolané požíváním *tabáku*
- poruchy vyvolané požíváním *organických rozpouštědel*
- poruchy vyvolané požíváním *několika látek a užíváním jiných psychoaktivních látek*

Dělení látek dle účinku

- **Budivé** (např. kofein, kokain, amfetaminy, methamfetamin, kathinon apod.)
- **Sedativní** (např. alkohol, opioidy, benzodiazepiny, organická rozpouštědla apod.)
- **Halucinogenní** (např. kanabinoidy, LSD, psilocybin)

Stavy vyvolané psychoaktivními látkami dle MKN-10

- Akutní intoxikace
- Škodlivé užívání
- Syndrom závislosti
- Odvykací stav
- Odvykací stav s deliriem
- Psychotická porucha
- Amnestický syndrom a psychotická porucha s
pozdním začátkem

Akutní intoxikace

- přechodný stav následující po požití psychoaktivní látky, odezní po vyloučení látky z těla
- **příznaky:** různé – závisí na užití látky (poruchy vědomí, chování, vnímání, emotivity, poznávání i fyzilog. funkcí)
- **léčba:** dle závažnosti - zajistit vitální funkce, podat antidotum, mírnit patolog. projevy chování

Škodlivé požívání

- užívání psychoaktivní látky vedoucí k poškození zdraví - tělesnému (infekce - HIV) či psychickému (např. deprese)
- rizikové chování
- **léčba:** „krátká intervence“ + léčba potíží, které látka vyvolala

Syndrom závislosti

- vzniká při opakovaném užívání psychoaktivní látky
- **diagnostická kritéria:** užívání dané látky po dobu jednoho měsíce (nepřetržitě) nebo opakovaně v kratších obdobích, výskyt 3 a více z následujících projevů:
 - touha či puzení užívat látku (*craving*)
 - potíže při kontrole užívání látky
 - odvykací stav
 - průkaz tolerance k účinku látky (provázené zvyšováním dávek)
 - postupné zanedbávání jiných potěšení, zájmů, zálib
 - pokračování v užívání látky i přes jasný důkaz škodlivých následků

Závislost

- **závislost fyzická:** somatický *odvykací stav*, průkaz *tolerance*
- **závislost *psychická*:** touha po užívání určité látky, potíže s kontrolou užívání látky, postupné zanedbávání jiných zájmů, pokračování přes důkaz škodlivosti
- typ závislosti vyplývá z vlastností zneužívané látky

Odvykací stav

- abstinenční syndrom (syndrom z odnětí)
- následuje po náhlém vysazení či snížení opakovaně, dlouhodobě užívané psychoaktivní látky
- **symptomy:**
 - různé – závisí na užití látky.
 - zjednodušeně – symptomy jsou většinou opačného charakteru, než jsou příznaky akutní intoxikace

Odvykací stav

- **Terapie:**
 - **Kauzální:**
 - pomalejší vysazování látky s obdobným farmakodynamickým profilem jako měla nadužívaná látka
 - **Symptomatická**
 - Pouze u mírnějších odvykacích stavů
 - Mírnění symptomů (např. analgetika po vysazení opiátů apod.)

Odvykací stav s deliriem

- odvykací stav může být spojen s deliriem (např. delirium tremens u alk. závislosti)
- **Symptomy:** kombinace symptomů deliria (kvalitativní porucha vědomí, porucha pozornosti a přidružené symptomy jako halucinace, neklid) a symptomů odvykacího stavu

Odvykací stav s deliriem

- **Terapie: nutnost komplexní terapie!**
 - **Kauzální** – obdobně jako u odvykacího stavu.
 - **Symptomatická** – pouze jako doplněk kauzální terapie
 - **Podpůrná** – zejména korekce vnitřního prostředí, rehydratace apod.

Psychotická porucha

- = *toxická psychosa*
- vzniká během či bezprostředně po požití psychoaktivní látky, trvá více než 48 hodin, při abstinenci se upraví do 1-6 měsíců
- **symptomy:** poruchy vnímání, abnormní emoce, chování, psychomotorika, bludy, vědomí jasné
- **dif.dg.:** akutní intoxikace (< 48 hodin), psychot. porucha jiné etiologie, delirium

Amnestický syndrom

- chronické zhoršení krátkodobé paměti
- bezprostřední paměť zachována
- dlouhodobá může být zhoršena, poruchy časového řazení události, schopnost učit se novému, kognitivní funkce zachovány
- **dg.:** klinický obraz, psychologie
- **léčba:** abstinence, nootropika, vitamin B, trénink kognitivních funkcí

Reziduální stavy a psychotická porucha s pozdním začátkem

- demence
- poruchy osobnosti, chování
- poruchy nálady
- narušení kognitivních f-cí
- **psychotické reminiscence = flashbacky**
 - epizodické, krátce trvající poruchy vnímání, spontánní opakování zrakových halucinací, tělesných pocitů, intenzivní emoce, které se vyskytly v minulosti při požití např. halucinogenů, kanabinoidů, kokainu

Léčba poruch vyvolaných užíváním psychoaktivní látky

- **Terapie akutních stavů**
 - Akutní intoxikace, odvykací stav, odvykací stav s deliriem, psychotická porucha
 - Vedena charakterem akutního stavu
 - Často nutnost hospitalizace
- **Dlouhodobá terapie**
 - Škodlivé užívání, syndrom závislosti
 - Několikastupňový proces
 - Nutnost motivace a spolupráce pacienta

Léčba závislosti – několikastupňový proces

- **Detoxifikace**
 - zvládnutí abstinčního stavu
 - zabránění přístupu k užívané látce
- **Následná léčba**
 - **Za hospitalizace**
 - **Odvykací léčba**
 - Specializovaná oddělení, komunity
 - Několikaměsíční (obvykle 3 měsíce)
 - **Ambulantní**
 - Měla by následovat i po ústavní odvykací léčbě
- **Jiná**
 - Svépomocné skupiny (Anonymní alkoholici)
 - Kontaktní centra v rámci tzv. harm reduction

Terapeutické postupy při závislosti

- **Psychoterapie a režimová terapie**
 - Stěžejní součást terapie závislosti
- **Farmakoterapie**
 - Menší význam
 - Anticravingové látky: akamprosát, naltrexon, nalmefen, vareniclin
 - Substituční (při tzv. Harm reduction): methadon, buprenorfin
 - Senzitivizující léčba (obrací účinek drogy v nepříjemný zážitek): disulfiram (Antabus)

Otázky

- Závislost na psychoaktivních látkách - definice, kritéria, rozdělení, příčiny, terapie
- Poruchy vyvolané užíváním alkoholu – klinické stavy, principy léčby
- Poruchy vyvolané požíváním opioidů - klinické stavy, principy léčby
- Poruchy vyvolané užíváním sedativ nebo hypnotik - klinické stavy, principy léčby
- Poruchy vyvolané požíváním kanabinoidů, halucinogenů, organických rozpouštědel
- Poruchy vyvolané požíváním kokainu, stimulancií, extáze - klinické stavy, principy léčby
- Delirium
- Ebrieta
- Akutní intoxikace stimulancií
- Akutní intoxikace sedativy
- Akutní intoxikace halucinogeny
- Odvykací syndrom při závislosti na alkoholu
- Odvykací syndrom při závislosti na opiátech

Významné pojmy

- psychoaktivní látka
- droga
 - alkohol
 - opiáty (opioidy, anodyna, heroin, morfin)
 - kokain (crack)
 - stimulancia (metamfetamin, pervitin, extáze, MDMA)
 - kanabinoidy (THC)
 - halucinogeny (delirogeny: atropin a skopolamin, psilocybin, mezkalin, harmalin, LSD, kyselina ibotenová, ketamin, fencyklidin)
 - organická rozpouštědla
 - hypnotika
 - sedativa
- Patofyziologie (systém odměny, dopamin, ventrální striátum, nukleus accumbens, pozitivní posilování)
- Klinické jednotky
 - akutní intoxikace
 - stádium intoxikace alkoholem (excitační, hypnotické, narkotické, asfyktické)
 - patická ebrieta (porucha lucidity vědomí, amnézie)
 - komplikovaná opilost
 - škodlivé užívání
 - Závislost (craving, tolerance, ztráta kontroly nad látkou, zanedbávání, odvykací syndrom)
 - Delirium (delirium tremens)
 - křeče
- toxická psychóza (psychotické reminiscence, flashback, alkoholová halucinóza)
 - reziduální stav
 - demence
 - amnestický Korsakovský syndrom
- Terapie
 - Motivační rozhovor
 - detoxikace
 - detoxifikace
 - senzitivizační léčba (disulfiram, Antabus)
 - anticravingové preparáty (acamprosát, naltrexon)
 - substituční léčba (methadon, buprenorfin)
 - harm reduction
 - zvládnání cravingu
 - nácvik dovedností potřebných pro život (sociální dovednosti, dovednosti sebeovládání)
 - komunitní léčba
 - svépomocné organizace